

Marko M. Debelakova :

Špikova severozahodna stena

(S sliko na prilogi)

I.

Leta 1925. sta Dibona in ga. Escher vstopila v severno steno Špika, plezala do prečnih gred pod velikimi prevesami in prečkala nato na desno do sev. zah. raza¹. Dalje sta prečkala desno poševno preko sev. zah. stene na zahodni greben.

Leto dni kasneje sta De Reggi-Deržaj prečkala iz severne v severozahodno steno in poizkusila splezati preko nje direktno smer. V veliki prevesni srednji partiji sev. zah. stene sta se vrnila.

Poletje 1931. nas je priklenilo v meje domovine, ker so imeli tovariši orožne vaje. Ogledali smo si preostale probleme naših gora in videli z začudenjem, da je ostala direktna smer skoraj 800 m visoke sev. zah. stene Špika od l. 1926. neizvedena. Torej zopet enkrat Špik, ponosni beli Špik!

Težke kaplje so udarjale ob okna vlaka in leno polzele po steklu. V Gozdu smo izstopili. Liki siva pajčevina je megla preprežala mokre smreke. Izgledi za prihodnji dan so bili slabi. Kljub dežju smo odšli po stezi »Pod Srce« in sklenili vrniti se zjutraj v slučaju slabega vremena.

V dveh urah smo bili »Pod Srcem«. Lahko prevesen bolvan je nudil dovolj zavetja, da smo sloneli in sedeli na suhem. Poveznili smo nase spalno vrečo in sladko zaspali.

Deževalo je vso noč do četrte ure zjutraj. Jutro je bilo vlažno, a oblaki visoko nad vrhovi. Hitro smo pospravili stvari in odšli po snežišču k desnemu žlebu Zelene Glave. Vsled zevajočih počí v žlebu smo se odločili iti preko Glave v steno ter s tem skrajšati vzpon. Z neko gotovostjo smo hoteli doseči večerni vlak v Kranjski Gori.

Ob peti uri zjutraj smo vstopili v skrotje² Zelene Glave in dosegli preko nje in njenega lepega grebenčka severno steno Špika. Plezaje na desno kvišku, smo dospeli kmalu do gred, ki vodijo na sev. sev. zah. raz in po njem v malo škrbino v njem. Prečkali smo žleb,

¹ rez, -i die Schneide; raz, -ú die Kante.

² skrotje, krot Geschroffe.

napolnjen s snegom, prekobalili rob v dobri prečki in dospeli v globok, teman vstopni kamin sev. zahodne stene Špika.

Rožnato rdeče plati v spodnjem delu niso težke, a gornja polovica kamina je jako naporna. Pod zagvozdено skalo smo skozi malo odprtino zlezli iz kamina v žleb, ki nas je privedel do vznožja značilnega stolpa (viden iz Pod Srca). Tu smo prečkali na levo proti Špikovemu razu do izbornega varovališča in dalje poševno kvišku k previsni zarezi z navzdol obrnjenimi oprimki. Kapitulirala sem, ne da bi zajedo poizkusila, ker poznam tvorbo plasti v Špiku v sličnih zarezah.

Vrnila sem se k varovališču. Gledala sem, kako sta se Deržaj in Šumer zaman trudila, priti v zarezo. Končno je prečkal Šumer, dvojno varovan, na desno preko odprte, jako težke stene navzgor v plitvo zarezo. Zabil je vmesni klin in plezal v loku na levo k mali levi³ nad prevesno zarezo. Zavaroval se je na klin, nato sva sledila z Deržajem. Tu smo se s prtljago zamudili.

Od te leve smo prečkali na levo poševno kvišku po dobri gredi preko skalnatega nosu v lažjo zarezo. Sledil je težak, a enostaven teren, ki nas je privedel do globokega temnega kamina; konča se v prvi ogromni prevesni partiji sev. zahodne stene Špika. Deržaj in Šumer sta prečkala desno iz kamina pod preveso, a te tudi Deržajeva spretnost v premagovanju takih ovir ni zmogla. Splezala sem iz kamina in prečkala na levo okrog vogla k zarezi, pod katero sem našla zadnji klin partije Deržaj-De Reggi iz l. 1926.

Tovariša sta se spustila po vrvi nazaj v kamin in kmalu smo stali vsi trije pod zarezo, ki je pred petimi leti prisilila naše prednike k povratku. Zareza je nepreplezljiva. Posvetovanje je bilo kratko. Edina preostala možnost, da pridemo preko previsne stene, je bil ozek, na desno nagnjen kamin, ki preide v najhujši prevesi v gladko zarezo. Prevesa nam je zapirala nadaljnji pregled. V težki prečki smo plezali na levo poševno navzgor in dosegli kamin tik pod zarezo. Desna stena zareze je premalo nagnjena, da bi se v razkoračaju⁴ plezalo. Tudi je močno prevesna.

Šumer se je zavaroval na klin in varoval Deržaja, ki je moral tu zopet stopiti v akcijo. Po nekaj potegljajih je obtičal Deržaj, upirajoč se z levo ramo ob levo steno zareze, v prevesi. Z desno nogo je zaman iskal više ležečo stopnjo. Končno je noga našla oporo na malem zobu. Počasi se je prijatelj s trenjem porival kvišku. Še preden je obremenil zob z vso težo, se je le-ta odkrušil in noga je zdrknila nazaj. S težavo je obdržal ravnotežje. Telo je bilo zopet v prejšnjem položaju. Bili so težki trenotki. Šumer in jaz sva zrastle s skalo, vrv se je zajedla v ramo, pesti so se krčeviteje oprijele vrvi. Nemo sva zrla na prijatelja.

³ leva Nische.

⁴ razkoračaj Spreize, koračaj Grätsche, kobalja Reitsitz.

Previdno je odpel Deržaj kladivo ob pasu in izklesal v tej labilni drži pripravno stopnjo tam, kjer je bil popreje zob. Desna noga se je zopet počasi upognila. Rob plezalnega čevlja se je oprijel stopnje in tovariš se je pognal navzgor. Gornje telo je izginilo, noge so iskale krčevito opore, zdrsnile in se končno nekje zajele.

Videla sva le dvoje umazanih podplatov, čula le sunkovito dihanje. Končno, končno so izginili podplati, in hripavo godrnjanje naju je rešilo otrplosti.

To mesto je bilo celó za naju, ki sva ga zavarovana preplezala, skrajno težko. Nad zajedo smo dosegli lahek žlebič, kjer smo se odpočili in sezidali možica.

Pred nami ni bilo videti ekstremnih težkoč in upali smo pod noč doseči vrh. Razpoloženje ni bilo rožnato; kajti večerni vlak smo bili že zamudili. Hitro smo plezali naravnost navzgor, dokler nam ni navpični teren zabranil daljnjega prodiranja. Obtičali smo v pokončni zarezi in videli, da ne moremo dalje. Dosegli smo bili drugo prevesno bastijo špirove severozahodne stene. Govorili smo o povratku, a popreje smo hoteli poizkusiti zadnjo možnost, to je kamin, ki prereže prevese.

Solnce je zdavnaj zatonilo, rahlo ožarjeno nebo je nudilo zadnjo svetlobo. S posmehljivim žvižgom je zadrdral po dolini naš vlak, spremljan od naših »iskrenih« želja.

Previdno sem preplezala izpostavljeno prečko na desno. Prestop v kamin je jako neroden. Ker je preširok, da bi se dalo gvozdit, sem morala splezati nekaj metrov nižje, kjer sem dobila dobre stope za varovanje. Sledila sta prijatelja. Splezali smo skozi kamin in ga zapustili pod malo trebušnato preveso desno v loku in dosegli takó niz navpičnih zajed. Plezali smo skozi nje, varovaje se na klinih; kajti oprimke smo le slutili, a ne videli. Nikjer ni bilo mesta, kjer bi lahko vsaj sigurno stali.

Temna ovira, prevesna stopnja se je izločala iz teme. Zareze so prenehale pri skalnati luski. Stoječ na robu luske, smo se tipaje potegnili preko male navpične stopnje na ozko gredo pod temno preveso (vidno iz doline). Nad gredo je mala leva. Z vžigalicami smo pregledali steno in v najdene špranje zabili vsak svoj klin, na katere smo se potem »obesili«. Obrnjeni stransko, t. j. sedeč le na desnem stegnu, smo »viseli« v mali levi. Neprodorna tema je bila pod nami in zdelo se mi je, da plovem v zraku. Bila je 11 ura zvečer. Lakota se je uklonila utrujenosti, Deržaju je padel kruh iz rok; spal je, hip nato je zmanjkalo tudi mene. Ponoči sem se za hip zbudila, ker so me od mučne lege bolele kosti. Pogledala sem izpod odeje. V luninem svitu so se kopali vrhovi, na Rušici je ležala ogromna temna senca Špika. — Ob pol štirih smo se prebudili. Nad nami je bilo jasno, prozorno nebo, pod nami je izginila stena v modrino mračne doline.

Možic je ostal na levi, mi pa smo prečkali na desno po dobrih stopih pod preveso v ozek, navpičen kamin, kojega gornji del je dokaj težaven. Dve zarezi sta nas privedli preko druge prevesne bastije na trioglato gredino v sev. sev. zah. razu. Na njegovi desni strani smo plezali skozi strm žlebič krušljive skale. Nagnjena gredina preneha v tretji prevesni stopnji te stene v žlebu, ki se končuje v prevesnem pragu pod ozkim kaminom.

Po nekaj brezuspešnih poizkusih se je posrečilo Deržaju v desnem voglu v razkoračaju premagati prag in doseči kamin. Kamin smo kmalu zapustili in prečkali levo v navpično zarezo, ki nas je privedla iz prevese. Težkoče so prenehale. Srednje težaven del nas je peljal na desno od glave, s katero se končuje sev. sev. zah. raz. Po lahkih plateh in skrotju smo ob pol osmih zjutraj dosegli vrh.

Za čisto plezanje smo rabili približno 20 ur. Bili smo trije v novi smeri, v dveh bi rabili približno 10—12 ur. Smer je jako težka, z dvema izredno težkima mestoma in ne zaostaja v nobenem pogledu za mojo smerjo v severni steni Špika.

(Opis te ture je izšel tudi v angleškem jeziku — prevedla M. Copeland — v »The Alpine Journal«, majska štev. leta 1932. — Uredništvo.)

Janko Mlakar:

Po zaznamenovanih potih

(Dalje.)

Postillon d'amour.

Garmisch sem zapustil še isto popoldne, ko sem se bil vrnil s Zugspitze. Pri »Franceljnu« nabašem stvari, ki sem jih bil izročil sobarici v varstvo, da mi jih ni bilo treba v nedeljo s seboj vlačiti, nato se pa poslovim od — Škisa. Ker je bil na verigi, je bil varen — pred menoj, ko sem šel na kolodvor po »bližnjici« čez dvorišče.

Odpeljal sem se v smeri proti Innsbrucku. Izstopil sem kmalu onstran avstrijske meje v vasi Scharnitz, ki leži ob vznožju Karwendelskega pogorja. Od tu sem nameraval v Hall, mimogrede pa stopiti še na Bettelwurfspitze.

Beseda Scharnitz je nastala iz latinskega »Mansio Scarbia«. Že Rimljani so namreč imeli na tem mestu naselbino, ki je bila jako važna, ker je ležala ob cesti, ki je vodila v Augusta Vindelicorum (Augsburg). Vas leži ob vhodu v tri doline: Karwendel — Hinterau in Samertal. Važna je kot izhodišče za ture v Karwendel.

V torek zjutraj še ni solnce vzšlo, ko sem že korakal po lepem kolovozu ob reki Isar navzgor po samotni dolini Hinterautal. Obrnjena je naravnost proti vzhodu. Na jugu jo loči Glerscherkette od Samerske doline, na severu pa Hintere Karwendelkette od Karwendelske. Cesta je prav malo napeta; človek komaj čuti, da gre na-

vzgor. Ko sem po triurni zmerni hoji prišel v Kasten, kjer stoji lovska koča, sem bil šele 1204 m visoko (Scharnitz leži 963 m).

Ker je bil ravno pravi čas za zajtrk, sem si na bregu močnemu studentu podobne Izare skuhal čaj. Bilo mi je zopet — kakor večkrat na tej turi — prav prijetno. Ležal sem na mehki travi ter gledal v jasno nebo in na ostre vrhove, ki so na desni in levi štrleli vanje.

Po zajtrku se obrnem na desno na pot, ki vodi po ozki dolini Lafatschertal na Haller Anger (1775 m). Tu stoji prostorni dom Haller Angerhaus, ki je bil pa tisto dopoldne popolnoma prazen. Tudi jaz se nisem tam dolgo mudil. Bilo je sicer šele deset, toda do Halla sem imel še osem ur. Toliko jih je bilo namreč v načrtu. Upal sem pa vsaj eno prihiteti. Ker sem se hotel z večernim vlakom odpeljati v Kufstein, se mi je tisti dan res mudilo.

Zato sem jo kaj hitro mahal proti Lafatscherjochu. Ko pa pridem na sedlo (2072 m), mi je postalo skoraj žal, da sem določil Kufstein za prenočišče. Kako lepo bi se tu dalo na mehki travi pod jasnim solncem počivati in sanjariti! Vse moje stare znanke iz mladih let, Zillertalske, Stubaitalske in Ötztalske Alpe, so mi stale tako blizu nasproti, da bi se bil kar nanje prestopil, če bi bil imel tako dolge noge, da bi mogel čez zeleno dolino reke Inn, ki se je globoko pod menoj vila, podobna srebrnemu pasu. Toda »vis major« me je gnala naprej. Ako sem hotel v soboto priti z Watzmanna, sem moral drevi spati v Kufsteinu. Ozrem se še enkrat na razorane grebene Karwendla, nato pa odhitim po položni stezi proti Bettelwurfhütte. Med potjo sem z enim očesom ljubimkal z ledeniki, ki so se bleščali onkraj doline v opoldanskem solncu, z drugim sem pa gledal pod noge, da ne bi po strmem pobočju Speckkarspitze (2620 m) prišel prezgodaj v dolino. Te poti se še danes rad spominjam. Čas mi je tako hitro minil, da sem se kar začudil, ko sem zagledal za nekim ovinkom — bil je menda sedmi — pred seboj Bettelwurfhütte (2250 m).

Tu odložim nahrbtnik, na oskrbnikov nasvet tudi cepin, stisnem suknjič pod pazduho in jo uberem naprej na najvišji vrh Karwendla, na Bettelwurfs Spitze (2786 m). Bilo je jako toplo in prav nič bi ne bil imel proti temu, če bi bil kak oblaček solnce malo zastrl. Pa ga ni bilo nikjer na nebu, da bi ga bil na pomoč poklical. Ko me je polival obilen znoj, sem se tolažil z mislijo, da je še vedno bolje, da sem moker od potu, kakor od dežja.

Dasi je Bettelwurf dobro obiskana gora, sem srečal samo enega turista, pa še ta ni bil na vrhu. Vrnil se je nekoliko pod njim, tam kjer je nekaj klinov zabitih in nekaj žic napetih.

»Oben sind einige kitschliche Stellen«, mi je pojasnil svojo prezgodnjo vrnitev, »pa nočem riskirati, ker sem sam«.

Povabil sem ga, naj gre z menoj nazaj, pa se je zahvalil za povabilo, češ, da je že pregloboko prišel.

»Kitzliche Stellen« pa niso nič kaj posebnega. Graditelji pota bi si bili lahko tisto železo prihranili, ki so ga vanje vtaknili. Imel sem jih hitro za seboj in kmalu nato sem že stopil na vrh. Razgled proti jugu je prav tak kakor od koč. Na druge tri strani neba je pa zelo podoben onemu s Zugspitze. Ker sem bil sam, sem si pošpogal krasno solnčno kopel. Tako sem se popolnoma posušil, jaz in — srajca. Za slovo pogledam še enkrat na vse štiri strani, potem se pa spustim navzdol.

Doli je šlo jako hitro. Do koč sem rabil le slabo uro. Z veseljem sem ugotovil, da sem pri enajstih urah, ki so bile v »proračunu«, prihitel skoraj celi dve uri. Ker je bilo šele pol štirih, sem imel časa dobro uro za počitek.

V koči je vladalo prav živahno življenje. Posebno dobro je bila razpoložena spolno mešana družba, ki je prišla dopoldne iz Halla. Nameravala se je vrniti še isti dan, pa jo je skrbnik pregovoril, da je ostala čez noč in šla naslednje jutro na Bettelwurf. Celo mene je poklical za pričo, da je pot brez vsake nevarnosti, naravnost za otroke, razgled pa »kolosalen«. Da bi jih ne prišla kaka rešilna ekspedicija reševati, so meni naročili, naj grem k »Medvedu« in povem, da se vrnejo šele naslednje popoldne. Ko sem šel že iz koč, prihiti za menoj plavolasa in modrooka gospodična, ki je bila pustila menda pravkar šele juničja leta za seboj, in me je prosila, naj poiščem v hotelu njenega očeta in mu povem, da se njegova »Mäuserl« prav dobro počuti.

»Pa mu nikar ne izdajte, da grem na Bettelwurf, papa bi potem gotovo od skrbi celo noč ne zatisnil očesa«.

Seveda sem ji obljubil, da bom njeno naročilo z največjim veseljem izvršil, prav posebno vesel ga pa le nisem bil. Imel sem premalo časa na razpolago, da bi nosil »pošte« po Hallu. Toda jaz ne morem prav nič za to, če imam tako pošten obraz, da se ljudje, komaj ga prvikrat vidijo, zaupljivo name obračajo.

Napravil sem takoj »proračun«. O polosmih sem moral biti zadnji čas na postaji. Imel sem torej 3 ure časa. Od tega sem moral odbiti najmanj deset minut za naročila. Pogledam v dolino. Bila je dober kilometer pred menoj. To me ni skrbelo. Toda od Halla me je potem še ločila dolga »Slana cesta« (Salzstrasse), ki jo Meyer (Reisebücher) ceni na poldrugo uro. Treba je bilo torej vzeti noge pod pazduho.

Ker je pobočje precej strmo, je šlo navzdol kar samo od sebe, potem ko sem se spravil v tek. V zadnjem delu poti sem na strmem plazu dobil nekaj v čevlje, kar gotovo ni vanje spadalo, pa nisem imel časa, da bi se sezuval. Pobral sem jo urno naprej po stezi in kmalu sem bil na »Slani cesti«.

Salzstrasse vodi visoko gor do slanih rudokopov (1676 m). Soli pa ne dobivajo v kosih, ker je zmešana z ilovico. Zato napeljejo v izkopani rov vodo, da se sol stopi. To slano vodo pošljejo potem po železnih ceveh v Hall, a tam jo kuhajo tako dolgo, da se voda povre. Goščo, ki ostane na dnu, stisnejo v štirioglate kolače in jo prodajajo kot rudninsko sol.

Meni je ostala Salzstrasse v slabem spominu. Bila je topla, prašna in dolga, neznansko dolga. Hall sem zagledal že za prvim ovinkom, pa se mi je kar sproti odmikal. Ker je pa vse stvari enkrat konec, je ta usoda zadela tudi »Slano cesto«.

Ko pridem v Hall, poiščem najprej »Bärenwirta«. Tam sem dobil tudi »papana« in mu izročil pozdrave njegovega Mäuserla. Gospoda je že nekoliko skrbelo. Sporočila pa ni bil posebno vesel. Izpraševal me je, kakšna pot je do koč, če je njegova edinka dobro spravljena in druge podrobnosti. Dobro, da ni slutil, da bo šel njegov Mäuserl drugo jutro čez »kitzliche Stellen«. Ker sem se bal za vlak, sem stal med pogovorom kakor na trnju. In res bi ga bil zaradi radovedne očetovske ljubezni kmalu zamudil. Pridirkal sem na postajo prav zadnji čas. V Kufstein sem se pripeljal o polenajstih, jako neroden čas, če ne veš, kje je zate poslano. Neki sopotnik mi je nasvetoval dve gostilni »Gräfin« in »Stern«. Ker pri grofinji ni bilo zame, zagrizenega plebejca, prostora, sem šel k »Zvezdi«. Toda tudi »Sternwirt« je bil poln (seveda gostov).

»Ves Kufstein je zaseden«, je rekel gostilničar, »toda na cesti vas ne smemo pustiti. Treba bo poiskati kako ‚Privatlogis‘«. Premaknil je čepico na glavi in me povabil s seboj. Še v isti ulici je potrkal na pritlično okno. Izvedela sva kar iz zastrtega okna, da ni nobene postelje na razpolago. V sosedni ulici je zagnal Sternwirt nekaj peska v okno v prvem in edinem nadstropju. Okno se je odprlo in prikazala se je glava v beli čepici. Kmalu nato pa je njena posestnica odprla vrata in me povabila v hišo. Zahvalil sem se Sternwirtu za njegovo prijaznost in odšel za ženico. Dohod ni bil posebno pripraven, sobica pa čisto prijazna.

»Es kostet aber 3 Schilling,« je rekla gospodinja, kakor bi mi ne zaupala, da morem toliko plačati.

Takoj sem položil tri srebrnike na mizo. Ženica jih je hitro spravila, kakor bi se bala, da mi ne postane žal.

»Ob petih naj bodo hišna vrata odprta,« sem zaklical hitro še za njo, ko je izginila skozi vrata.

»Ako želite, ob štirih,« se je glasil točen odgovor.

Spravil sem se takoj spat. Pri sezuvanju mi je iz levega čevlja priletelo nekaj kamenja, iz desnega se mi je pa vsul pesek. S tem pojavom sem bil jako zadovoljen, ker sem spoznal, da so se mi noge že precej utrdile.

(Dalje prih.)

Alpinska terminologija II.

(Konec II. dela)

Cepin nima — kakor pravi Badjura — kopače in klina, ampak lopatico in oklo (ali okel ali tudi čekan). Oklo in čekan je nemški Hauzahn, mrjaščev veliki zob. Oklo ima na spodnji strani navadno zazobke, t. j. zaseke, da se trdneje oprime skale ali ledu.

Ime oklo je ohranjeno tudi v imenoslovju, t. j. skalnata špica v skupini Vernarja nad Vodnikovo kočo. Isto deblo kbl, razširjeno v kal, pa je ohranjeno večkrat kot ime za vrhove, ki so preklani v dve špici. Oklo in lopatica sta nasajena na ratišče (Stiel), ki je navadno jesenovo. Les mora biti zdravih rasti, brez pretresic in žlez. Pretresica se imenuje mala grča v lesu, vsled katere se ratišče rado zlomi, ko se pri hoji pretrese. Žleza je zveržen les. Konica cepina je štekelj, ki je nasajen s tulcem na ratišče. — Besede kopača ni rabiti, ker pomeni posebno orodje za kopanje v trdi zemlji ter ima rezilo na dve strani.

Obleka.

Gorske ali hribovske čevlje, kakor govori Dolenjec, bi imenoval kratko okovanke, ker je okovanje zanje karakteristično. Okovanke imajo debele podplate, da nekoliko štrle preko oglavja (Oberleder), t. j. čoba, ter za pete navadno dvojnato usnje — zapétnike, opétnica. Usnje oglavja je prišito na kveder in pribito s sekanci, t. j. kovanimi žebli. Sekanec ima nit in kapico. Nit se na čobi zaključi, vernietet; zakovica, zaklepek, die Niete. Kadar se žebli obdrsaajo, se nakačijo, t. j. s pilo zopet poostre. Dolgi, špičasti žebli, ki so pri okovankah za hojo po ledu zabiti tako, da nit moli iz usnja, so ledenjaki Eisnägel. Okovanke imajo često na prednji čobi in na peti pódkvico ali polupodkvico in sredi podkvice kačke, da se čevelj bolje oprime tal. Vezanke velja pač za mestne čevlje splošno, mestve so pa kmečki čevlji, dasi je beseda tujka (turška).

Badjura ne loči prav izrazov nart = hribec, kom in plesno, plesmo. Urbas je pokvarjenka iz nemškega Vorfuß, kar je točno slovensko plesno. Nart je vzbočeni del noge, der Fußrücken. Plesno res rabijo na nekaterih krajih, n. pr. v goriških Brdih, mesto nart, ker tam te besede več ne poznajo, a nart je ravno nasprotnega pomena, je nekaj napetega, dočim je plesno nekaj ploskega. Plesno je spodnji, ravni del noge. Da je ta pomen pravi, nam kaže staroslovenska beseda istega pomena in plesnica, die Sandale. Tudi v ruščini pomeni plesno die Fußsohle, ter je posebno jasno pomen besede izražen v besedi plesno, t. j. široki, premi del reke

med dvema ključema. Plesno se rabi nele za spodnji, široki del stopala, ampak za ves prednji, široki del noge, ker govorimo: čevlji me tišči čez plesno. Dodati bi bilo še izraz splet, -i, fem. za Fußwurzel, kjer se spletajo vse kite in členki, ki gredo od noge proti peti. To besedo rabijo v srbsčini za naš nart; a mislim, da jo zamenjavajo, ker je ne poznajo.

Izpodrezani del stopala, tudi fem. stopal, -i, med plesnom in peto, se imenuje skok, n. pr. »pretegnil si je kito v skoku«. Stopál noge ima torej: prste, plesno, skok in peto; gornji del pa prste, plesno, nart in splet. Ločiti je od stopala podplat, ki ni del noge, ampak spodnji del čevlja, na katerega stopamo. Nadalje je gornji del mehkejšega usnja nadplat — tako govore Goričanje — ali oglav, oglavje, kakor govore Kranjci. Nad peto in spletom je gleženj, t. j. obla glavica, v katero se končuje golén ali golénica, t. j. Röhrenknochen. Golenica ni del čevlja le čez členke, ampak je Stiefelröhre, posebno pri škornju, za kar se rabi tudi beseda sara, ki pa je iz madjarskega szár Röhre. Govori se tudi hlače na sare, t. j. dolge hlače do gležnja, škornje na sare, nekdanja narodna noša visokih škornjev čez koleno.

Golenice torej segajo od gležnja čez meča do podkolena. Golenice brez drugega lahko rabimo za gamaše, beseda, ki je iz laškega gamba, t. j. bedro. Golenica je torej dvojni izraz za Röhrenknochen in gamaše. Ali narod rabi oba izraza, sme to storiti tudi literat, ker ne moti.

Stogljjeji niso le trakovi ali jermenčki, s katerimi openjamo čevlje na oglavju, ampak je vsak jermenček, trak ali vrčica, ki ima nalogo, da spenja dele obleke. Tako so stogljjeji pri stremenih za jahanje, pri obramnicah, ki se zapenjajo na gumbes itd. Stogljjeji imajo navadno na koncu ponglícó Schnürstift.

Nogavice so sploh Strumpf, za kratke ali dolge nogavice do kolen ali do nadkolen. Imamo pa vse polno podrobnih narodnih izrazov. Natače niso golenke, ampak dolge nogavice s stopali. Golenke pa so brez stopal, nemški Stutzen. Da je temu tako, dokazuje ruska beseda »nagolenka«, t. j. nogavice brez stopali.

Golenke so pod kolenom navadno zavihane, bolje rečeno zaleknjene, nogavice z lecmi; lec, -i, der Kragen, Umschlag. Ako hočeš torej rabiti narodne izraze, rabi natače za dolge nogavice s stopali, golenke ali stromíce = Stutzen (brez stopali), nazúvek ali kopíca Fußsocke (Pleteršnik ima ta pomen za dolge ženske nogavice, kar je pomotno). Kopice imenujejo Bovčanje tudi vrsto obutala iz domače trde raševine, podobne nizkim copatam.

Poleg izraza onuča za Schuhfetzen velja tudi izraz obuje k.

Podveza, podvežnja (bolje podveza) je Strumpfband. Podvezati se. Badjura navaja sponka, zaponka in spenja za Sicherheitsnadel. Tudi pri tem pojmu bo treba izbire. Igla je splošno Nadel, búcika Stecknadel; betična, poglíc a Kopfnadel. Z betično so zapenjale kmetice pod vratom naglavno ruto in ogrinjačo.

Druga skupina spada splošno pod pojem sponka ali zaponka, t. j. zapognjena prožna igla, ki se zatika v obroček. Za nemško Sicherheitsnadel bi bilo rabiti to besedo, ker prihaja od spona die Zwing; igla se prisili v obroček. Spenja je sicer enaka sponki, na gornjem delu pa je navadno okrašena ter služi za zapenjanje obleke ali pa rute čez nedrije. Večja taka spenja se imenuje tudi zapenjača.

Tretja skupina so kopčice, t. j. na eni strani kavljíč, na drugi strani pa namka, v katero se kavljíč vtika. Take so zapénka in zapénec, v ljudskem izrazu babica in dedec, primorski nanjček in nanjčica, tolminski namček in namčica iz namke Heftel, zapétnik Knopfloch. Škábica, dim. iz skoba die Klammer, pomeni oboje: Heftel in Knopfloch, skupaj zaškabiti, zapentljati, zapétljati, zuhefteln.

Četrta skupina so prege ali preje, die Schnalle, jermene ali oprtnice zaprejiti ali zategniti zuschnallen; ruski »prjatka« Schnalle.

Kopča die Schließe, kopčiti, kopčati, schließen. Istega pomena je zaklepa ali zaklepek, n. pr. pri ženskih ročnih torbicah. Oprtnik se zapira z zadrگو na vrečico, se zadrigne. Pri vrečah je zadrگوza, zadrگوlja. Zadrغاč ali zadrغاča je vrstica ali trak, s katerim se kaj zadrگava. Gače so enkrat bile na zadrگو. — Zatéznic a die Schnürschnur. — Vrzilce, Nestel, pomeni kopčo, navadno z vrčico vred. Mora biti staro koroško ime, ko so plašče zapenjali s kopčo na verižico.

Badjura priporoča rokavnik za sweater z rokavi. Angleška beseda sweater bi bilo slovensko znojnik, t. j. volneni podlekljič, ki naj pije znoj. Angleška beseda je pa tako udomačena, da je najbolje, ako jo rabimo še naprej. Tudi besedo pullover, katero bi prevedli lahko v nadlekljič, je pustiti, kakor je. Ako bi hoteli rabiti domač izraz, bi lahko vzeli grejko, t. j. suknja, ki se nosi čez životnik, ali dušegrejko iz ruščine. Pleteršnik rabi za nemško Weste telovnik in životnik. Je pa več besedi za to: podjopič, na Primorskem podsuknjič, podlekele, podlekljič. Odgovarja najbolj životnik, ker je namenjen, da oklepa život, ne telo. Govori se: srajca v životu, suknja v životu — za oni del, ki pokriva prsa in želodec. Površnik je udomačena beseda za vrhnjo, navadno pomladansko in jesensko suknjo, vetrovnik in vetrni jopič pa ima Badjura

sam za slab izraz. Zakaj bi torej ne rabili sestavljenih pojmov takó, kakor romanski jeziki: jopič proti vetru ali jopič za veter. To velja sploh tudi za druge sestavljenke ali za pridevnike, ki ne odgovarjajo pravemu pomenu ter so očitno po nemškem vzorcu skovani.

Badjura rabi z a v o j c i mesto povojev. Hoče s tem reči Wickelgamasche. Ne vem, zakaj ne pušča izraza povojci, povoji, ki docela odgovarja. Noga se »povije«, ne »zavije«. Da se tudi otroci povijajo čez trebuh s povoji, pač ne moti; nasprotno: točno označi vsebino besede.

Izraz s m u č i ni samo na Blokah poznan, ampak je enkrat moral biti v splošni rabi. Smuč, smuči velja tudi za kotač pri saneh. Dejanski so smuči po obliki prave saníce. Smuče in smuči na Dolenjskem in na Krasu pomenijo tudi dvokolni voz z vlako. Pod Nanosom imenujejo še danes »smeči« to, kar imenujejo Tolminci vlake, t. j. sanem podobna vozna priprava, da se spravlja seno z gor po drčah v brežini. Da je bila enkrat beseda smuči skupna, kaže tudi beseda smiki za smuči, kar spominja na češko besedo smyka, ki so jo Čehi sprva rabili za smuči, pozneje so pa narodno ime zamenjali z rusko besedo lyže.

Pri smučanju kakor pri plezanju morajo za posamezne gibe in gibljaje v prvi vrsti veljati že udomačeni izrazi od telovadbe, kakor hoja, seja, drža, leža, kreča, krečna seja (Spreizsitz), počep (Hocke), pleza, leza, vesa, zgrba, opora, poklek, mah, omah, zamah, premah Schwung, oprijem Griff der Hand, prijemek, oprimek, za kar se oprijemlje; n. pr. skala ima dobre prijemke. Stop, korak, tek, vržaj (bolje lučaj), skok, doskok, odskok, preskok, poriv, odriv, pogon, obgon, skakaj ali skočaj Sprungweite. K temu bi dodal še drsa Schleifschritt.

Izrazi o b r a t Wende in o k r e t Kehre so v telovadbi že stalni in jih pač ni treba preminjati. K r e č a, katero rabi Badjura, pa ni ne obrat, ne okret. K r e č i t i, k r e č a t i pomeni razstopiti se na široko in obenem zaviti nekoliko noge, da se dobi trdnejši stop. R a z k r e č i t i se die Beine stemmen, auseinanderspreizen. Nemški spreizen obsega tudi pomen stemmen, opirati se. K r e č n i t i pomeni stopiti nerodno s stopalom preveč na rob tako, da zaboli v sklepu. Z a k r e t i t i je napačno zavoziti. K r e č a t i voz je: ravnati ga z ojesom vozé navzdol. Krečiti kaže na posebno vrsto vrtenja, k temu tudi kretnja die Gebärde. Vsebino vseh teh besedi kaže izvor iz kret z nekdanjim nosnikom. — K r e č a je Spreizschritt, prevaja se pa tudi z Grätschschritt, dasi je Grätsche iz slovenščine.

Iz vseh teh izrazov postane razumljiv drugotni pomen besede k r e č a t i za lenken. Vseblja pa ne-le prosto krmariti, ampak ob enem zavirati. Sličen pojem je koračiti, ki pa ne obsega pojma zavi-ranja ali vrtenja. K o r a č a j Schrittweise. k o r a č a Schrittwinkel.

Torej je okreniti umkehren, obrniti umwenden, krečiti pa zaviti z zaviranjem nog. Temeljni pojem krečiti najdemo tudi v besedi kreč, rastlina Saxifraga, ki se opira v pečevino.

Prav ima Badjura, da priporoča mesto samostalnikov kolikor mogoče rabo glagolov; govori naj se: gredé, sedé, držé, ležé, čepé itd.

Najbolj se križajo izrazi drsati, drčati, drkati, polzeti, sklizeti in dotične izvajanke. Drsati je pravzaprav obtirati se ob tla, nemško wetzen. Drsa se po tleh; pravimo: drsati se po ledu, Eislaufen. Smučar pa pravzaprav ne drsa, ampak polzi, po snegu se smučar polzi, t. j. gleiten, schleichen. Drskati, drsketati, podrskavati je po mojem toliko ko Bogenlaufen, da se pridvigujejo noge pri teku, dočim se polzi z enakomernim gibanjem. Sklizeti velja le za glitschen, sklizi na ledu, po deblu je nemški Schlitten. Drčati se pa navadno napačno rabi za polzeti, ki je v bistvu scheichen, schleifen: polž polzi. Drčati pomeni naglo, nemirno gibanje navzdol, za to rabimo drča, t. j. die Riese, odprt žleb v gorski brežini, po katerem spuščamo hlode in drva. Drsalnica je zaradi tega die Eislaufbahn. Drsalica, pólzalice, pólzgalica, sklízalice, sklízanka bi pa rabil za ozke proge po ledu, katere zdrsajo otroci.

Drk ali zdrk das rasche Fahren und Abfahren. Drka der rasche Lauf. Za nemški Schuß bi rabil drk, zdrk: zdrkniti, drkati po brežini navzdol. Zdrk je pričetno gibanje.

Dirjati je rennen, dirka Wettrennen. Drnec Galopp, drncati galoppieren. Pravi se tudi: voda drnea, ko poskakuje čez kamenje.

Badjura je proti izrazu zavoj, ki pomeni že precej ustanovljeno Schwenkung. Izraz sloni na narodni govorici: pot zavije na desno in na levo, kositi travo po zavojih reke. Izraz, katerega priporoča Badjura namesto tega: zavor, pomeni nekaj čisto drugega; zavor je bremsen od glagola zavreti; zaviti pomeni vzeti drugo smer, dočim pomeni zavreti ustavljati. Zavor torej ne more rabiti za zavoj in tudi ne za nemški Schwung im Bogen. Za Bogen imamo jasen pojem lok, za Schwung pa mah, zamah, omah, dočim bi rabil za schwingen švigati, štrkati. Res je treba pri vsakem zavoju zavirati, ker se drugače ne more obrniti ali okreniti; »ako pa gremo stvari na dno«, vidimo takoj, da se gre za dvojno dejanje, ker govorimo: zaviram smuči, da zavijem na desno. Zavoj iz papirja naj Badjuro nikar ne moti, t. j. novoknjižen, napačno rabljen izraz. Res je, da mečemo ob tem polno izrazov skupaj ter vseprek rabimo: zavoj, zavitek, ovitek, omot, omotek, zamot, zamotek, zavezek, povezek, povejek. Ti izrazi bi se morali seveda potom časopisov, a tudi v uradnem listu nekoliko pretresti in opredeliti. Po svojem jezikovnem čutu rabim zavitek za kuvert pri pismih, Bündel je povezek, Düte, škronicelj, je zavitek; paket pa mi je povitek ali omotek,

Ballen v trgovini o mot. Zavezek je Bindeknoten: »napravim zavezek v ruto«, da kaj ne pozabim. Ko se dela paket, se sicer navadno povije v papir, ali karakteristično je, da se potem omota z motvozom. Pismo pa se zavije, pokrije (couvrir). Vsekakor je treba, kakor rečeno, te izraze opredeliti konvencionalno.

Izraz plug se razume le iz starega pojma, ki je še v rabi na Banjšicah nad Gorico, kjer pravijo, da so krepki, lepi konji-plugovi; plužiti torej je pravzaprav vleči z močjo. Iz tega starega pojma Banjščanov pa je tudi jasno, da je beseda plug pristno slovenska.

Za Schnur bi rabil na Primorskem udomačeni izraz vrčica; vrčica je dünner Strick, motvóz pa Spagat, t. j. voz, ki se mota.

K izrazom lovimo se, krilimo, bi še dostavil: vezéti v snegu stecken bleiben, obaliti se, zvaliti se, telebniti, pasti zviškoma, klecati wackeln, plahodrati kakor drevo, ki se vleče po tleh z vejami. Sključiti se v počep.

Vsi gornji podatki so navedeni v pomislek k Badjurovi terminologiji. Le, ako se prijatelji prirode in našega narodnega jezika pobrigajo, bo mogoče sestaviti koncem pretresa terminologijo, ki zasluži to ime.

Jos. Wester:

Goethe v Alpah

(Dalje.)

II. Jura—Mer de Glace—Furka—St. Gotthard.

Štiri leta pozneje (jeseni l. 1779.) se je tridesetletni Goethe, takrat že tajni svetnik in minister, v družbi impulzivnega weimarskega vojvoda Karla Avgusta in komornika Wedela zopet napotil v Švico. Več dni so se mudili v Bernskem velegorju (Oberland). Goetheja je ta planinska tura globoko prevzela. V enem izmed pisem, ki jih je iz Švice pisal svoji prijateljici gospe Steinovi, pravi, da se čuti nesposobnega, da bi mogel vso krasoto in veličino alpskega sveta primerno opisati. Iz Ženeve je družba v oktobru napravila izlet v Juro na dominantna vrhova Dent de Vaulion (1486 m) in na La Dôle (1687 m), odkoder so občudovali veličastno panoramo Savojskih in Walliških Alp.

Prvi dan je vse nižje pokrajine pokrivalo belo megleno morje. In dalje piše Goethe v pismu z dne 27. oktobra: »Iz tega morja se je na vzhodu dvigala vsa čista vrsta snežnikov in ledenikov brez razlike po imenih narodov in knezov, ki menijo, da je njihova last, toda podložna je le enemu velikemu gospodu in pogledu solnca, ki jo je lepo bročilo. Montblanc nam nasproti se je zdel najvišji...«

Naslednjega dne so uživali jasen razgled z vrha La Dôle: »Z največjo radostjo smo videli, da nam je danes naklonjeno, kar nam

je bilo včeraj odrečeno... Z Lemanskega jezera se je bila megla že umaknila. Predvsem pa se je uveljavil pogled na ledene in snežene vrhove. Posedli smo v zavetje pred hladnim zrakom za skale ter smo pustili, da nas je obsevalo solnce... Megla se je polagoma izgubljala. Vsak je kaj odkril ali je vsaj mislil, da je odkril... Nimamo besed za veličino in lepoto tega pogleda, v trenutku se človek sam jedva zaveda, da vidi... In vedno zopet je vrsta sijajnih ledenikov pritegovala naše oko in duhá. Solnce se je nagibalo k večeru ter osvetljevalo večja pobočja v smeri proti nam... Človek rad opusti zahtevek po neskončnosti, saj niti končnega ne more v gledanju in mislih zajeti... Na tleh pod nami uspeva še trava, krma za živino, od katere ima človek svojo korist. Le-tó si more domišljavi človek še zase lastiti. Toda one gore tam so kakor sveta vrsta devic, ki jih nebeški duh v nedostopnih predelih čuva pred našimi očmi v večni čistosti le samo za sebe... Zadnji vrhovi na levi, v Oberlandu, so se dozdevno topili v lahno ognjeno paro; bližnji so nam kazali še določne rdeče proge, ki so polagoma belele, zelenele, sivele. Bilo nam je skoraj tesnobno. Kakor odмира ogromno telo od zunaj proti srcu, tako so drug za drugim vsi bolj bledeli v smeri proti Montblancu, čigar široko oprsje je še vedno rdeče blestelo ter še nazadnje obdržalo rdečkast soj...»

Tako diven prizor je — ni čuda — podjetne potnike zamikal, da bi se Montblancu čim bolj približali. Toda niso zaupali poznemu letnemu času. Zlasti vojvoda je prevzela želja, da bi se napotil v Savojske Alpe, ki so takrat prihajale vedno bolj v modo. Toda spričo poznega letnega časa se je zdela taka pot vendar premisleka vredna. Zato so posetili ženevskega profesorja pl. Saussura ter ga kot najboljšega poznavalca alpskega sveta vprašali za svet. In ta strokovnjak jim je pot kar najbolj priporočil, češ, da na srednjih gorah še ne leži sneg in da naj se poslej ravna po vremenu in dobrih nasvetih domačinov, ki se v tem oziru nikoli ne motijo.

Dne 3. novembra sta vojvoda in Goethe v spremstvu enega lovca odpotovala iz Ženeve po dolini rečice Arve v savojski gorski svet. Naslednjega dne so dospeli v Chamonix-sko dolino ter se nastanili v vasi Le Prieuré. Goethe poroča o prvem vtisku pogleda na Montblanc gospe Steinovi s temi-le vrsticami:

„Samo da se Vam morem s tem listom toliko bliže primakniti, sem prijel za pero; sicer bi bolj kazalo, da bi moji duhovi počivali...

Mračilo se je že, ko smo se približali dolini Chamouni,¹ naposled smo prišli vanjo. Le velike gorske gmote so nam bile vidne. Zvezde

¹ Goethe rabi obliko Chamouni namesto sed. običajne Chamonix (izg. Šamoni). Chamonix (okoli 1000 m) je najvažnejše izhodišče za ture na Montblanc. Sedaj drži iz Chamonixa planinska železnica na Montenvert (1914 m) nad ledenikom Mer de Glace.

so druga za drugo vzhajale. Na desni pred seboj smo opazili nad gorskimi vrhovi svetlino, ki si je nismo mogli razlagati. Svetla, brez leska ko rimska cesta, vendar gostejša, skoraj kakor gostosevci, je dolgo zbujala našo pozornost, dokler ni naposled kakor piramida, osvetljena od neke notranje tajnostne svetlobe, ki bi se dala najbolj primerjati svitu kresnice, pomolela iznad vseh gorskih vrhov in nas osvedočila, da je bil to vrh Montblanca. Krasota tega prizora je bila prav izredna; zakaj, ker se je z zvezdami, ki so krog njega stale, sicer ne v enako nagli luči, vendar v širši strnjeni gmoti svetil, se je očem zdelo, da pripada k neki višji sferi. Ni bilo lahko, si v mislih njegove korenine na zemljo pritrditi. Pred njim smo videli, kako je vrsta snežnikov bolj temotno počivala na hrbtih črnih smrečnih gora in so se ogromni ledeniki raztezali med črnim gozdovjem v dolino.

Moj popis postaja neroden in plašen; trebalo bi pravzaprav dveh človekov, enega, ki bi gledal, drugega, ki bi opisoval.

Nastanili smo se dobro v najbolj srednji vasi v dolini, v hiši, ki jo je dala pred nekaj leti zgraditi neka vdova mnogim tujcem v čast. Sedimo pri kaminu in pijemo muškatelec, ki nam bolje diši kakor postne jedi, ki nam jih nudijo.«

Dne 5. novembra se je bila družba povzpela na vrh Montenvert, odkoder so uživali veličasten pogled po ogromnem ledeniku Mer de Glace. Goetheju je bil to izreden dožitek, ko je menda prvič iz življenja iz neposredne bližine motril čudovite stvore večnega ledu. Še istega dne zvečer je pisal to-le:

»Vselej mi je nekaka odločitev, kakor če je treba stopiti v mrzlo vodo, preden se mi hoče prijeti za pero, da bi pisal ...

Osvežen po nekaj čašah dobrega vina in po misli, da bodo ti listi prej dospeli do Vas kakor potniki, hočem poskusiti, kolikor le morem.

Dolina Chamouni, v kateri se sedaj nahajamo, leži jako visoko v gorovju. Dolga je kakih šest do sedem ur ter se vleče prilično od poldneva proti polnoči. Značilno zanjo je to, da po svoji sredini nima skoraj nobene ravnine, temveč, da se svet kot nekaka kadunja takoj od Arve vzpenja v pobočje; Montblanc in njega predgorje ter ledene gmote, ki te ogromne kotanje zavzemajo, tvorijo vzhodno steno, ob kateri prihaja po vsej dolžini doline sedem ledenikov navzdol, eden večji od drugega.

Naša vodnika, ki smo ju najeli, sta prišla zgodaj. Eden njiju je čvrst fant, drugi pa že starejši in, kakor se zdi, razumnejši. Občeval je z vsemi učenimi tujci; o kakovosti ledenikov je dobro poučen in jako sposoben mož. Zatrdil nam je, da v teku 28 let — toliko časa že vodi tujce na planine — takó pozno v letu, po Vseh Svetih, prvič vrši svoj posel, vendar da bomo vse prav tako dobro videli ko v avgustu.

(Dalje prih.)

Planinski dom v Logarski dolini

Logarsko dolino, čarobno in veličastno, štejejo poznavalci k najlepšim alpskim dolinam na svetu. V njej je letos otvorila Savinjska podružnica SPD v Celju nov Dom in ga izročila tujskemu prometu.

Ob vznožju velikanov Savinjskih Alp, obdan od mogočnih gozdov, pod šumečim slapom stoji Dom, namenjen planincem kot izhodišče v

Savinjske in Kamniške Planine, prav tako tudi onim, ki želijo preživeti nekaj dni ali tednov v zdravem planinskem ozračju in skrivnostnem zatišju, v miru in počitku.

Dom je dobro opremljen in oskrbovan. Cene so nizke, za mal denar dobi izletnik vsega, kar rabi, da si okrepi duh in telo.

Pod slapom je bazen za kopanje, od

Doma komaj sto korakov oddaljen. Voda je res malce hladna; zato pa utrujenega turista oživi.

Zraven Planinskega Doma stoji stara Piskernikova koč. Tudi ta vabi planince in jim nudi zavetja. Da jim čim bolj ustreže, je letos znižala ceno prenočnin, vstopnino in rešilni prispevek pa je sploh ukinila.

Planinski Dom ima v poletni sezoni vsak dan dvakratno, ob nedeljah in praznikih pa štirikratno avtobusno zvezo s Celjem, oziroma z železniško postajo Šmartno ob Paki.

Turisti in izletniki bodo delo Savinjske podružnice SPD najlepše podprli z obilnim posetom Logarske doline — tega planinskega raja.

Obzor in društvene vesti

Vseuč. profesor dr. Fran Jesenko se ponesrečil. — Prof. botanike na univerzi v Ljubljani, dr. Jesenko, se je z vso vnemo in sistematično zavzemal za »narodni park« v pokrajini Triglavskih jezer, kjer je precej ozemlja pod državno zaščito. Ondi je letos preskrbel svojim slušateljem mesta za odpočitek, seveda združen s študijem rastlinstva. V prav očetovski brigi za nje jim je 12. julija sam ponesel v težkem nahrbtniku raznih stvari, študentom prijetnih in koristnih. Ob stezi nad Komarčo je zapazil v strmini redko rastlino; povzpel se je proti nji, a pod težino nahrbtnika je omahnil, padel navzdol, ne visoko, a tako nesrečno, da si je prebil črepinjo in obležal, sicer pri zavesti, a ne da bi si mogel pomagati. Mimoidoči planinci so ga našli v bližini izvira Savice in obvestili rešilno postajo. Prepeljali so ga v Ljubljano v bolnico; zdravniška pomoč je bila zaman; 14. julija je umrl in 16. julija so ga v Stari Loki pokopali.

Ž njim smo Slovenci izgubili znanstvenika svetovnega slovesa. S svojimi znanstvenimi razpravami, ki so povečini izšle v nemških strokovnih zbornikih, je posegel samostojno v znanstvene probleme; zlasti se je pečal z bastardi med rastlinskimi rodovi, po vsem svetu so zbuiali senzacijo njegovi uspehi poizkusi križanja med pšenico in ržo.

Iz ljubezni in študija prirode je postal tudi športnik; v smučarstvu je pri nas zavzel naravnost vodilno mesto; vzgojno in načelno važno je bilo njegovo g e n t l e m a n s k o pojmovanje športa, kakor se ga je navzel neposredno med Skandinavci. Saj je bil sploh mož svetovnjak v vsakem oziru, v današnjih časih pri nas posebno težko nadomestljiv. — S planinstvom so ga vezale študije in osebnost.

Rodil se je 14. marca 1875 v Škofji Loki, maturiral je v Ljubljani l. 1895, promoviral na Dunaju 1900. Nato je bil 4 leta vzgojitelj v imenitnih rodbinah (kot prefekt v Terezijanišču je vzgajal perzijske prince, kot vzgojitelj v rodbini grofa Merveldta je bival na Češkem in v Aleksandriji); spoznal je vso Evropo, a se vedno znanstveno pečal s svojo stroko (tudi v Parizu in Upsali). Dunajski botanični inštitut je postal nanj pozoren; po njegovem nalogu je Jesenko študiral floro v Arabiji in ob Nilu in je postal na poljedelski visoki šoli na Dunaju najprej (1909) demonstrator, 1913 pa docent. V isti lastnosti so ga po prevratu pozvali na vseučilišče v Zagrebu, a 1920 je postal redni profesor botanike na univerzi v Ljubljani.

J.

Savinjska podružnica — nakup Okrešlja. — Da se ne bi napačno tolmačili dotični odstavci (Pl. V., št. 7, str. 145) dostavlja odor Savinjske podružnice SPD službeno to-le pojasnilo:

»V poročilu o letošnjem občnem zboru Savinjske podružnice je izostala omemba dejstva, da je Ljubljanska škofija lani prodala podružnici planinski svet okoli Okrešlja, dovolila plačilo kupnine v štirih letnih obrokih in da je v našem dolgoletnem prizadevanju in boju zanj proti ljudem, ki imajo največ koristi od tujkega prometa, krepko in odkrito stal na naši strani Ljubljanski škof in planinec, preč. g. dr. Rožman Gregor, in upravitelj škofovskih posestev v Vrbovcu inž. Žumer. Obema izrekamo toplo zahvalo podružnice.«

Otvoritev Doma na Menini se je v nedeljo, dne 3. julija, izvršila na prav slavnosten način. Slavnost so na predvečer daleč na okoli oznanjali kresovi, ki so jih izletniki zakurili na hribu nad Domom. V nedeljo pa se je zbralo na planini do 1000 posetnikov, ki so prihajali od vseh strani, iz oboestranskih dolin (Zadrečke in Tuhinjske), iz Kamnika, Vranskega, Litije, v dveh avtobusih iz Ljubljane, posamezniki pa od vseh strani.

Ob 10. uri je gvardijan dr. p. Hadrijan K o k o l iz Kamnika opravil sveto mašo, blagoslovil Dom in v lepem govoru očrtal pomen slavnosti. Nato je predsednik sreskega kmetijskega odbora, neveljski župan g. Ferd. N o v a k pozdravil prisotne, predvsem zastopnika banske uprave, šefa oddelka za agrarne operacije g. dr. Miroslava Lukana, inspektorja agrarnih operacij g. inž. Alfonza Pirca, sreskega načelnika iz Gornjega Grada, zastopnika sreskega načelnika iz Kamnika, poštne direktorja g. Gregoriča, podpolkovnika g. Antona Sablačana, zastopnika SPD v Ljubljani (Osrednje društvo) g. dr. Araošta Brileja, zastopnika Litijske podružnice SPD g. Mrnuha, predsednika sreskega planšarskega odbora Karla Prelesnika, predsednika Kamniškega lovskega društva Antona Stergarja, zastopnika LZSP gospoda Vladimirja Stergarja, zastopnika SK Kamnika gospoda Ivana Zika ter številne zastopnike občin, živinorejskih in planšarskih združenj. Govornik je izrekel zahvalo banski upravi, da tako podpira prizadevanje kmetijskega odbora za izboljšanje planšarstva; vzorno urejena planina »Biba« bo imela velik vpliv na razvoj planšarstva, ker bo drugim planšarjem

pokazala, kako je treba umno gospodariti. Dom na Menini je sicer zgrajen iz gospodarskih razlogov, bo pa zavetje tudi lovcem, planincem in smučarjem.

Nato je g. dr. Lukan s pobudnim govorom otvoril ponosno planinsko poslopje in obljubil nadaljnjo podporo banske uprave razvoju planšarstva. V imenu LZSP in v imenu vseh smučarjev je govoril g. Lado Stergar, zastopnik podružnice SPD Litija-Zagorje g. Mrnuh je izrekel častitke zasavskih planincev. G. Anton Stergar pa je govoril v imenu zakupnika lova na Menini gosp. dr. Trampuža. Slavnost se je nadaljevala nato s prosto zabavo v najlepšem razpoloženju.

Nova pot iz Slovenjgradca na Plešivec (k Sv. Uršuli). — Ker je bila dose-danja pot dolga in ponekod izpeljana po nepotrebno utrudljivih legah, je Mislinjska podružnica po skrbnem iskanju in kombiniranju našla, pripravila in zaznamovala novo pot in jo je proglasila kot otvoreno s pristržno slavnostjo, posvečenò ob dneh 4. in 5. julija obenem sv. Cirilu in Metodiju ob njiju prazniku.

Nova pot zavije pri občinski hiši v Slovenjgradcu desno proti osnovni šoli, pelje čez Suhodolnico, pod Starim Gradom do Apačnika, od tod v senci do planinske vasi Sela, kjer župnikuje pisatelj Ksaver Meško. Dalje vodi pot mimo kmetij in zavije pri romantični bajtici strmo v gozd. Od tod dalje po lepem gozdu, do malega gorskega potočka, izvira Koteljščice, ki se kot »Rimski vrec« steka v kopališko napravo v Kotljah. Okoli izvira te lične mize in klopce vabijo k počitku. Dalje zložno po severnem hrbtu Kozjega Hrbita, po novo izdelani poti na malo sedlo, in kmalu obstojiš pri starodavnem križu, tik ob vrhu sivo-glavega Plešivca. Dobre četrt ure se še zasopiš po dolgih serpentinah dobro izpeljane ceste in že si pod varno streho in pri dobri postrežbi lepe planinske hiše; zanesljiva čuvarica i hiše i potnikov pa je njena sosed, znamenita romarska cerkev sv. Uršule.

Tu gori se je 4. julija zvečer zbralo veliko število Slovenjgradčanov in sploh planincev iz Mežiške, Mislinjske in Šaleške doline. Slovenjgraška podružnica Ciril-Metodove družbe je priliko otvoritve nove poti porabila za počastitev obeh apostolov. Ko se je znočilo, so se planinci zbrali pred planinskim Domom, gosp. Kvac pa je z navdušenimi besedami proglasil novo pot za otvoreno. Nato so vsi turisti odšli na najvišjo točko gore, kjer se je prižgal 7 metrov visok kres. Ob kresu so zagrmeli topiči, igrala je godba na pihala iz Sel in vrstilo se je petje slovenskih pesmi, ki jih je zapelo pevsko društvo iz Slovenjgradca. Ob kresu je imel govor g. Horvat, župnik iz Starega Trga, ki je označil sv. Cirila in Metoda za apostola prave katoliške in slovanske kulture. Predsednik Ciril-Metodove moške podružnice g. Grmovšek pa je označil oba apostola za probuditelja in buditelja slovenskega naroda. Drugi dan so se darovale tri sv. maše. Ob povratku so planinci dodobra prepoznali prednost nove poti.

Otvoritev koče na Lisci. — Posavska podružnica SPD je 19. junija na najznamenitejši točki Posavja, na Lisci, otvorila svoj planinski dom. Poleg stotin planincev in planink (posebno mnogo je bilo Zagrebčanov) se je slavnosti udeležilo blizu 2000 domačinov.

Na predvečer so na Lisci kresovi, topiči in rakete naznanjale planinski praznik. Slavje samo se je pričelo s sv. mašo, ki jo je daroval predsednik Aljaževega kluba v Mariboru, g. dr. Jehart; med mašo je igrala železničarska godba iz Zidanega Mosta. Po maši je g. dr. Jehart globoko-čustveno nagovoril zbrane planince. Nato je podružnični načelnik g. Baša pozdravil zbrano množico, imenoma zastopnika bana g. dr. Marna, zastopnika centralnega odbora SPD dr. Vertačnika, zastopnika Tourist-Officea ravnatelja Pintarja, nadzornika SPD dr. Senjorja, starešino posavskih planincev Blaža Jurka, podpredsednika »Runolista« g. Šorša, predsednika HPD g. Pasarića, zastopnika

»Sljemen« ter »Pohorskega doma«. Potem je g. načelnik točno orisal zgodovino postavitve koče.

Hvaležno se je spominjal banske uprave v Ljubljani, raznih zavodov, Zveze za tujski promet, občin, okrajnih zastopov, TPD, mecenov, kakor n. pr. tovarnarja Trepa iz Brežic, inž. Huga Uhlířa, inž. Tausiga, tvornice »Jugotanin«, Ahela, Rajnerja in vseh drugih podpornikov.

V imenu banovine je g. dr. Mar n posebno poudaril skrb, s katero banska uprava spremlja planinski pokret. Podpredsednik »Runolista«, g. Šorš, je izročil bratske pozdrave in podaril domu sliko Plitvičkih jezer. Gg. dr. Vertačnik in dr. Senjor sta pohvalila plodonosno podružnično delo. Posebno so planince ogrela izvajanja predsednika HPD, g. Pasarića, ki je povelilčeval krasoto slovenskih gora in v imenu HPD podaril koči lepo sliko »Triglava«. V rimah je izpregovoril pohorski pesnik g. Zorzut; posavski posestrimi je izročil pozdrave zastopnik Trboveljske podružnice g. Beg. Ko je še g. Majcen, bivši požrtvovalni blagajnik, prisrčno nazdravil podružnici, je načelnik g. Baša zaključil svečanost. Nato se je razvila vesela prosta zabava.

Ribniška koča — Senjorjev Dom, otvoritev. — Za nedeljo, 10. julija, je Mariborska podružnica SPD z zadrugo »Ribniška koča« napovedala krst te koče, kajpada združen z blagoslovitvijo in otvoritvijo. Odborniki in zaupniki obeh korporacij so s četo sotrudnikov pripravili za ta »krst« vse potrebno z vso previdnostjo, vestnostjo in obzirnostjo; predsednik dr. Senjor je skozi več dni sam z načrtom, umom in — če treba — z roko vodil vse priprave, ob dneh proslave pa sprejemal goste kot domačin. Tako je bilo že na predvečer, v soboto 9. julija, za vse v najlepšem redu poskrbljeno: dovoz z avtobusi iz Maribora, oz. s postaje do Ribnice na Pohorju, okrasitev »Ribniške koče« in okolice z zelenjem in z zastavami, poseben oltar, na vseh ugodnih mestih mize in klopi, prvovrstna kuhinja z vsemi dobrotami kakor v mestni restavraciji, pijača vseh vrst v neizpitni zalogi, točna postrežba, prenočišča (celo ležišča, po bistrosti g. Majerja in tovarišev) za blizu 100 gostov od sobote na nedeljo, dve godbi, na Jezerskem vrhu silna gromada za kres — vse to na debelo in še več drugega na drobno je našlo svojo ceno, uvaževanje in uživanje pri nekako 1½ tisočih posetnikov, ki so se 9. in 10. julija sešli na Jezerskem sedlu, bližnji sosedje v trumah, oddaljenejši pa po zastopstvih. Kdor je prvokrat videl to »kočo«, je obstrmel pred tem mogočnim, dvonadstropnim poslopjem, zgrajenim s solidno eleganco, do prvega nadstropja iz trdega pohorskega kamna, navzgor pa iz zdravega pohorskega lesa, očiten dokaz, kaj premore trdka Šlajmer in Jelenec.

Seveda: tega pa te slavnostne priprave niso mogle doseči, da bi ogromna stavba bila v notranjosti dovršena; prav tako jim ni uspelo, da bi ob teh slavnostnih dnevih — sijalo zlato pohorsko solnce nad gozdovi in tratami. Vendar: pogum!

Sicer pa se je vse izvršilo nemoteno po programu, kakor smo tega vajeni pri prireditvah te podružnice; edino oficielnih govorov je bilo za megleno in deževno vreme poslušalcem morda nekaj preveč in predolgih. V soboto zvečer se je zažgal kres in so pokali topiči. S topiči se je tudi oznanila nedelja (10. julija); ob 10. uri je predsednik Aljaževega kluba, profesor dr. Jehart, opravil sv. mašo in blagoslovil poslopje. Nato je predsednik zadruge »Ribniška koča«, g. inž. Šlajmer, pozdravil prisotne in podal zgodovino stavbe. Blagajnik Mariborske podružnice, g. dr. M. Šnuderl, je kot slavnostni govornik orisal nastanek te »koče«, od prvih zametkov do današnjega ponosnega »Doma«, navedel težkoče, a takisto imenoval številne podpornike ter končal z ugotovitvijo, da je centralna oseba in prava gonilna sila pri vsem delu bil predsednik Mariborske podružnice, ki obhaja baš zdaj desetletnico svojega predsedstva; zato je sklenjeno, da se ta dosedanja »Ribniška koča« njemu v priznanje in zahvalo

odslej imenuje »Senjorjev Dom pri Ribniškem jezeru«. — Istočasno je inž. Jelenec razvil na pročelju to ime, na katero je poslopje zdaj krščeno. — Od vseh strani se čestita dr. Senjorju. Najprej povzame besedo podban g. dr. Otmar Pirkmajer, sam pohorski rojak; on je v pomembnih izvajanjih podčrtal splošni — prosvetni in gospodarski — pomen te stavbe. — Za mesto Maribor je govoril podžupan g. Golouh, za okoličane narodni poslanec g. inž. Pahernik, za češkoslov. turiste g. dr. Vybiral, za lovsko in ribarsko društvo g. glavni urednik Udo Kasper, za »Pohorski Dom« magistr. svetnik Rodošek, za Osrednje S. P. D. predsednik dr. Jos. Pretnar, ki je posebno poudaril pomen za zimski šport; za »Sokol« in »Nar. Odbrano« g. Mohorko, za sosedne podružnice S. P. D.: g. Lesjak (Ruše), g. Wagner (Konjice), g. Vončina (Mežica), g. Kvac (Slovenjgradec), g. Gruden (Prevalje)... S šaljivimi verzi je slavnost glosiral g. Zorzut.

Popoldne se je muziciralo, plesalo, jedlo, pilo i. t. d.; oprezni so se polagoma umikali megli in večkratnemu lahkemu pršenju, trdni pa so vztrajali. — J.

Nesreča na Ratitovcu. — Dva mlada planinca, Franc Vraničar iz Škofje Loke in njegov prijatelj Hafner s Trate, sta se dne 16. julija povzpela na vrh Ratitovca. Vzpon nanj je sicer kaj lahka tura, brez vsake opasnosti, ima pa Ratitovec vstran pota dosti skalovja z opasnimi strminami, ki pa so mikavne zaradi bujne planinske flore. Da bi si nabrala planinskega cvetja, posebno planik, sta tudi Vraničar in Hafner odšla v tako skalovje in sta zlasti iskala planik v strminah, ki jih domačini imenujejo »Altmauer«. Hafner se je lotil posebno strme stene; pri plezanju pa se mu je sprožilo kamenje, zdrsnil je po skalovju in padel blizu 20 m na neko ravnico, kjer je obležal ves potolčen, zlasti mu je ranjeno levo koleno in leva noga. Vraničar ga je z velikim trudom spravil na pot, potem pa tekel po pomoč v Krekovo koč. Ker koč, žal, nima nosilnice, so trije turisti z muko prenesli ranjenca v koč; tam so ga obvezali in nato prepeljali z avtom domov. — J.

»Naš alpinizem.« — Ob zaključku številke opozarjamo že zdaj na znamenito knjigo, ki jo je pravkar izdal T. K. »Skala«. Cena vezani knjigi Din 65.—

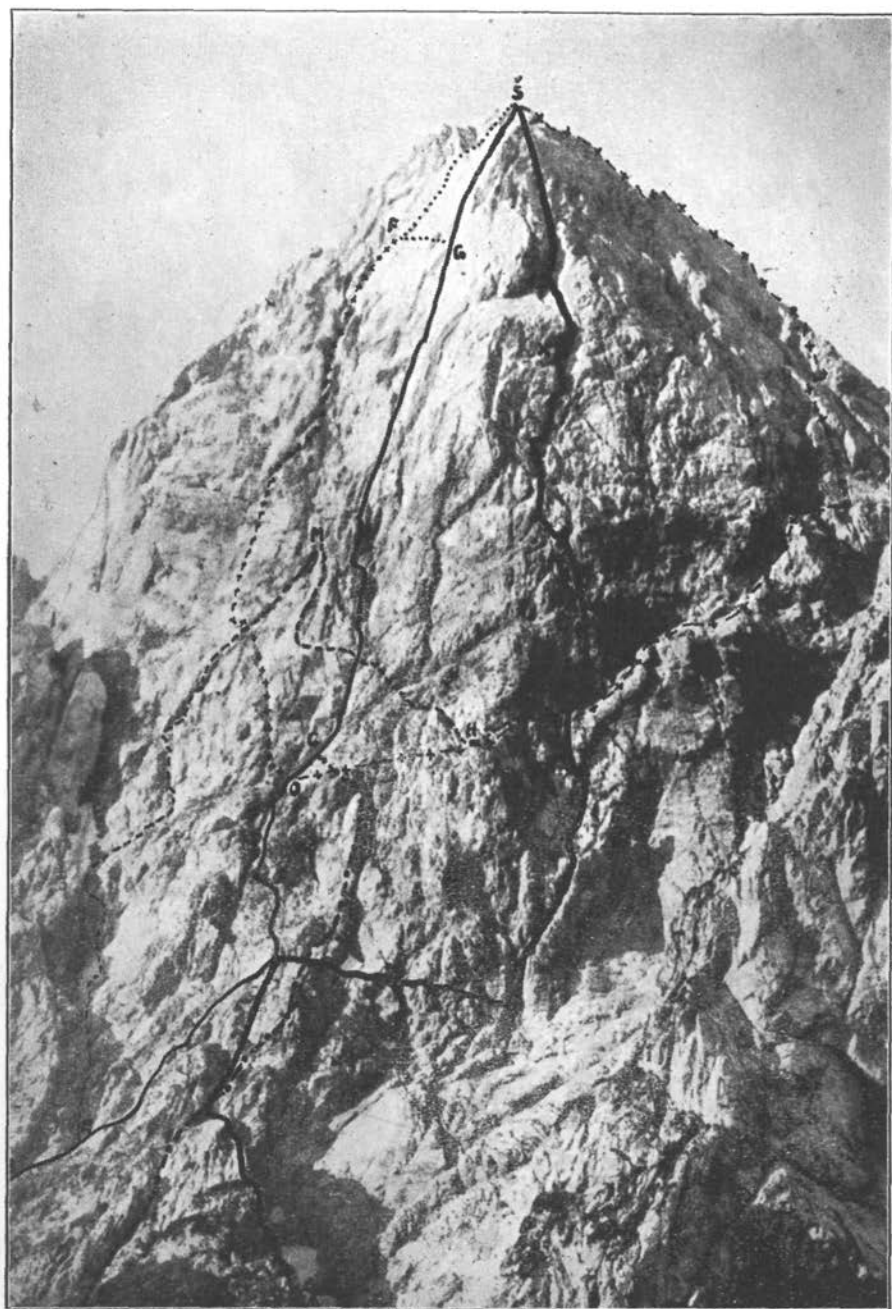
VSEBINA: Marko M. Debelakova: Špikova severozahodna stena (str. 153). — Janko Mlakar: Po zaznamenovanih potih (str. 156). — Dr. H. Tuma. Alpinska terminologija II. (str. 160). — Jos. Wester: Goethe v Alpah (str. 165). — Planinski dom v Logarski dolini (str. 168). — Obzor in društvene vesti: Vseuč. profesor dr. Fran Jesenko se ponesrečil (str. 168). Savinjska podružnica — nakup Okrešlja (str. 169). Otvoritev Doma na Menini (str. 169). Nova pot iz Slovenjgradca na Plešivec (k Sv. Uršuli) (str. 170). Otvoritev koč na Lisci (str. 170). Ribniška koč — Senjorjev Dom, otvoritev (str. 171). Nesreča na Ratitovcu (str. 172).

Naše slike. — (Na prilogi K članku str. 153): Špik, severna in severozahodna stena. — (V tekstu): Planinski Dom v Logarski dolini. (K str. 168.)

Za uredništvo odgovarja: Janko Mlakar, profesor v Ljubljani. — Izdajatelj: Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani; njegov predstavnik je dr. Josip Pretnar, tajnik ZTOI v Ljubljani. — Tiska tiskarna Merkur v Ljubljani; njen predstavnik O. Mihálek. (Priloge slik tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.)

»Planinski Vestnik« izhaja 12krat na leto in stane v tuzemstvu za vse leto Din 40.—, za inozemstvo Din 60.—. — Naroča, plačuje, reklamira se pri Osrednjem Odboru SPD v Ljubljani. Rokopisi, sploh spisi in poročila za natis se pošiljajo na naslov: Dr. Josip Tominšek, gimn. ravnatelj v Mariboru.

Špik, severna in severozahodna stena

- O—H—Š (—+—+—+) = 1925 Dibona-Escher; traversacija sev. zah. stene
 E—H—M—K (— — — —) = 1926 De Reggi-Deržaj; naskoki na severno in sev. zah. steno; »M«
 in »K« najvišje dosežene točke
 B—O—G—Š (————) = 1926 Debelakova-Tominšek; prvi direktni vzpon preko sev. stene
 D—C (— · — · — · —) = 1926 Deržaj-Hudnik; vstopna varianta v severni steni
 G—F—Š (.....) = 1929 Izstopna varianta Beljačanov v severni steni
 A—K—Š (————) = 1931 Deržaj-Debelakova-Sumer; prvi direktni vzpon preko sev. zah.
 stene (X bivak); smer opisana v opisu
 O—F (+++++) = 1931 Jesihova-Lipovec; srednja varianta v sev. steni

(Foto: Šumer)